

La dona que va estimar Jules i Jim

El lema de Kathe, la dona que va estimar els *Jules et Jim* de la novel·la autobiogràfica d'Henri-Pierre Roché publicada el 1953 i adaptada per Truffaut el 1962, era: “En una parella, cal que un dels dos sigui fidel: l'altre.”

La màxima no va ser producte de la imaginació de l'autor –llavors, a 74 anys, el diletant periodista, acreditat seductor i expert en art escrivia la seva primera novel·la–, sinó de l'autèntica Kathe –també periodista i pintora–: Helen Hessel (Berlín, 1886 - París, 1982), Helen Grund de soltera.

La consigna de Helen Hessel era un pèl diferent, i s'adiu més amb la seva personalitat feminista i militant, i de dona alliberada, formada al París bohemi d'entreguerres, quan va esclatar la primera gran revolució sexual i va aparèixer la figura de la dona lliure: “En una parella, cal que n'hi hagi un de fidel: ell.”

Ho descobrim a la primera biografia dedicada a la protagonista de la novel·la, *Helen Hessel, la femme qui aime Jules et Jim*, publicada per l'editorial Grasset de París i escrita per Marie-François Peteuil,

El novel·lista Roché, a més dels seus records, havia llegit el diari íntim de la seva amant i moltes de les rèpliques de Kathe són de Helen Hessel. També és de Helen la idea d'anomenar Jim el seu amant, Roché.

Diversos passatges de la novel·la són basats en el diari. Això explica que la novel·la acabi amb aquesta nota: “El diari íntim de Kathe ha estat recuperat i potser es publicarà algun dia.”

La biografia apareix publicada no pas amb motiu de cap aniversari o celebració relacionats amb el llibre o bé el mític film.

Però coincideix amb el moment més intens de la popularitat del fill de la biografiada, el diplomàtic francès Stéphane Hessel (Berlín, 1917), l'autor de

Helen Hessel retratada per Henri-Pierre Roché, els anys 20.

L'editorial Grasset ha publicat la biografia de la mare de Stéphane Hessel, Helen Hessel, la dona que va estimar i va ser estimada per Jules i Jim, els amants immortalitzats al cinema per François Truffaut.

l'opuscle d'èxit, a França i ara també a l'estranger, *Indigneu-vos!* Per a ser més precisos, amb la popularitat del fill biològic de Jules i del fill adoptat i criat per Jim, perquè Henri-Pierre Roché va fer-li de pare a partir del 1925, quan Stéphane

ne tenia vuit anys, l'any que Helen va deixar el seu home a Alemanya i se'n va anar a viure a París per a aparellar-se amb l'idolatrada Roché.

I Jules és Franz Hessel (Stettin, Alemanya, 1880 - Sant Nari, Provença, 1941), l'escriptor i traductor que accepta i fins i tot empeny la relació adúltera de Helen amb Roché, el Jules de la novel·la.

La biografia ha comptat amb fonts molt valuoses i variades, i amb molts testimonis. En primer lloc, amb el diari de Helen Hessel i les cartes que va enviar a Henri-Pierre Roché, i, en segon lloc, amb els carnets de l'autor, en part publicats i en parts inèdits.

Després, amb el testimoni del fill, Stéphane, recollit a diversos llibres. I amb els records de tots aquells, que són molts, que la van conèixer, del món artístic, cultural i periodístic, tan francès com alemany.

Per exemple, Walter Benjamin, amic de Franz Hessel, amb qui van traduir Proust a l'alemany, quan tots dos vivien a París fugitius de l'Alemanya nazi.

Fins i tot amb el records de Franz Hessel transformats en ficció, igual com va fer el seu amic Roché amb *Jules i Jim*.

Franz Hessel / Jules va convertir la seva vida i la dels seus familiars en diverses novel·les. A la primera, *Pariser Romanze* (1920), el protagonista explica per carta al seu millor amic, és a dir, Roché, anomenat Claude a la novel·la, el descobriment que fa de París i de l'amor. I en el relat *Heimliches Berlin* explica, en clau, l'aventura de la seva dona amb Thankmar von Münchhausen, a Berlín, el 1919.

Reacció de Helen Hessel. Helen Hessel, filla d'una família de l'alta burgesia berlinesa, i amb una forta vocació artística i cultural, va acceptar que la seva vida, la seva personalitat, quedés reflectida, primer a la literatura i finalment al cinema.

Quan l'any 1953 va aparèixer el llibre del seu ex-amant, el gran amor de la seva vida, Helen va reaccionar amb silenci, perquè els dos amants ja feia anys que no es parlaven: l'any 1933 havien trencat de manera violenta, físicament violenta –trets i cops de puny– com en deixa constància la novel·la.

Jeanne Moreau interpreta el personatge de Kathe, inspirat en Helen Hessel, al film *Jules et Jim*, de François Truffaut, adaptació de la novel·la d'Henri-Pierre Roché. L'actor Henri Serre és Jim/Roché i Oscar Werner, Jules/Franz Hessel.

Allò que Helen Hessel no va suportar no va ser tant les infidelitats de la seva parella –perquè ella el pagava amb la mateixa moneda–, sinó l'engany, el fet que li hagués amagat que havia fet un fill a una amant secreta.

Del llibre, Helen només en comentava, en broma, als amics íntims, com és que al final la feia morir, si ella es trobava ben forta i ben viva.

Ara bé, quan François Truffaut la va convertir en l'encisadora Jeanne Moreau, la cosa va canviar, i, en una carta que va enviar al director –llavors Roché ja era mort: el film s'estrena el febrer del 1962 i ell es mor l'abril del 1959– es va mostrar molt afectuosa i agraïda, i fins i tot va manifestar-li que tenia més mèrit allò que havia fet ell que no pas el novel·lista.

“Que Henri-Pierre Roché –li comentava– hagi sabut relatar la història de nosaltres tres mantenint-se ben acostat als fets no és cap miracle. Però quina actitud, quina afinitat ha pogut

il·luminar-vos fins al punt de tornar sensible –malgrat les divergències i els compromisos inevitables– l'essència de les nostres emocions íntimes? Sobre això, sóc el vostre únic jutge autèntic, perquè els altres dos testimonis ja no són entre nosaltres per a dir-vos el seu sí.”

En una altra carta que envia a un amic, explica que la major part de les escenes del film són verídiques: que ella és la noia que es llança al Sena; que s'ha casat amb l'estimat i generós Jules i que ha passat pels èxtasis i els desastres d'un amor foll i perdut; que ha disparat sobre el seu Jim, i fins i tot el pijama blanc.

El diari íntim. Res d'això no és inventat i, afegeix, “Jim (Henri-Pierre Roché) en va fer una novel·la, basada en part en un diari íntim de ‘Kathe’”.

Si –comenta Marie-Françoise Peuteuil– remarcuem el seu interès a dir al seu amic que la novel·la de Roché

es basa en part en el seu diari íntim, comprendrem millor la fredor amb què va rebre el llibre, on l'autor pren les seves paraules, les seves idees, sense que puguem estar segurs que les presenta tal com hauria fet ella.

A manca d'una opinió més raonada de la protagonista sobre la seva novel·la, sobre les coincidències i divergències entre el llibre i la història real, la biògrafa ens l'elabora a partir de la detallada comparació amb la seva biografia.

La primera conclusió és que Roché idealitza la relació sentimental i sexual compartida per Helen-Kathe entre Franz (Jules), el marit comprensiu amb les seves infidelitats, i Henri-Pierre (Jim), l'autèntic amor de la seva vida.

Roché, diu la biògrafa, escriu la seva veritat, la que s'ha escollit, un relat idíl·lic on tot conflicte és suavitzat, a través d'una bonhomia, una alegria de viure, que va ser la seva filosofia de la vida.

EL TEMPS

Franz Hessel i Henri-Pierre Roché, és a dir, Jules i Jim, en una platja desconeguda de França, el 1911. Henri-Pierre Roché, l'any 1920. A sota, Franz Hessel, de jove. Finalment, Helen, nua, es penja del coll d'Henri-Pierre Roché, en una fotografia del 1923, quan vivien junts, a França. Les imatges il·lustren el llibre *Helen Hessel, la femme qui aime Jules et Jim*, de Marie-Françoise Peteuil, publicat a París per l'editorial Grasset.

I amaga les mentides, els enganys, les amenaces de mort de Helen i l'abandonament de Franz per Roché durant la guerra.

Roché evita de narrar la llarga i angoixant història dels darrers anys, quan Helen sent que ja no pot comptar amb ell, i quan ell ja no la suporta més.

Segurament per això, el novel·lista talla les vides de Kathe i Jim abans d'hora: Kathe acaba ofegant Jim i ofegant-se ella mateixa, en un accident voluntari d'auto.

El Roché que es transforma en Jim és més aviat el personatge sempre amable que inspirarà a François Truffaut el

film *L'home que estimava les dones*, del 1977. Truffaut va entrevistar-se diverses vegades amb Roché i va poder consultar els seus dietaris. Truffaut va quedar tan seduït per Roché que, a més de convertir-lo en protagonista de *L'home que estimava les dones*, anteriorment, l'any 1971, va adaptar la seva segona i darrera novel·la, *Les dues angleses i el continent* (1956).

Roché és, com Helen, una persona inclinada a la promiscuïtat sexual, però amb una diferència: és polígam, és a dir, vol mantenir relacions estables, i fins i tot de paternitat, familiars, amb més d'una dona.

Al seu diari, fa aquest comentari sobre la dona amb qui és oficialment casat, Germaine Bonnard, anomenada familiarment Mno, amb qui viu mentre fa d'aparent marit de Helen i de pare dels seus fills, Ulrich i Stéphane: "14 de setembre. [1931]. Còlera Mno, terrible. No pot comprendre que la meua poligàmia és dolça, honesta i natural."

Aquells anys 30, el tenim doncs casat amb Mno, que accepta resignada, però molt dolguda, la relació estable que Henri-Pierre manté amb Helen.

Helen, al seu torn, accepta també resignada que Henri-Pierre continuï casat oficialment amb Mno, però una cosa que no admet és que li hagi amagat que ha fet un fill a una altra amant, cosa que descobreix l'any 1933.

Llavors, la seva comprensió sentimental s'acaba i, diu la biògrafa, a més de trencar definitivament la relació, decideix venjar-se'n, fer-li mal. Com? Revelant a Mno l'existència del fill i de la mare del fill, i intentant que també Mno li venti la porta als nassos.

Malifeta pèrfida. Ho fa amb un seguit de cartes que la biògrafa qualifica de "malifeta pèrfida". Helen informa Mno que Pierre té una dona que adora de fa quatre anys i mig, que el fill que li ha fet va néixer el dia 11 de maig de 1931 i que volen tenir-ne un altre.

Però el comentari més pèrfid és una carta del primer d'agost de 1933.

Convertida en una deixeble de la marquesa de Merteuil de *Les amistats perilloses*, li diu que en descobrir que Pierre és un mentider li fa creure que "m'ha igualment mentit parlant del vostre 'món limitat' i del vostre 'ben petit cervell'".

Germaine Bonnard li contesta que fa tretze anys que Roché li ha explicat la seva relació amb ella, i que això l'ha feta patir molt. Afegeix que no vol anar de tronc amb ella, en l'afer, i que la deixi tranquil·la.

Però la carta fa efecte, l'efecte desitjat per Helen: Germaine, quan descobreix el fill secret, i potser, també, quan veu com ha malparlat d'ella amb Helen, no pot aguantar més i es divorcia de Pierre, tot i refusar de fer cap aliança amb Helen. La venjança de Helen contra Pierre s'ha consumat.

La relació tindrà un aspecte positiu, i clau en la vida d'una persona que, ja al